

บทที่ 4 พระสุตตันตปิฎก

1. ความหมายของพระสุตตันตปิฎก

พระสุตตันตปิฎก หมายถึงคัมภีร์ที่บันทึกและรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าใน ส่วนที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ที่เรียกว่า ธรรมะ นอกจากกล่าวถึงธรรมทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังกล่าวถึง ประวัตติและเรื่องราวอื่น ๆ ประกอบด้วย

พระสุตตันตปิฎก มีความสำคัญอย่างมากที่เดียวสำหรับชาวพุทธ เพราะถ้าไม่มีพระ- สุตตันตปิฎกสำหรับบันทึกและรวบรวมพระธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว คำสั่งสอนของพระองค์ อาจจะอันตรธานสูญหาย ดกหล่น หรืออาจจะมัวหมองผิดเพี้ยนจากต้นฉบับเดิมก็ได้ ดังเดียรธีย์ปลอม บวชในพระพุทธศาสนา อ้างหลักธรรมในลัทธิของตนเองว่าเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมูลเหตุให้ทำสังคายนาครั้งที่ 3 ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นสังฆธรรม เป็นความจริงตาม ธรรมชาติ สามารถที่จะพิสูจน์ได้ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ ธรรมะเป็นของมี อยู่แล้วในโลก ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธรรมะคือสังฆธรรมมีอยู่แล้ว ใคร ก็ตามถ้าบำเพ็ญบารมีแก่กล้า สามารถตัดกิเลสตัณหาทั้งปวงออกได้ ตรัสรู้อย่างพระพุทธเจ้า ย่อม ได้ชื่อว่าพระพุทธเจ้าเหมือนกัน ธรรมะของพระพุทธเจ้ามีประโยชน์มาก สามารถช่วยผู้ประพฤติ ปฏิบัติให้บรรลุจุดหมายและช่วยให้เขามีความสุขความสงบด้วย ดังสุภาวชิตราว่า “ธมโม หเว รกขติ ธมฺมจารี แปลว่า ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ธมฺมจารี สุขิ เสติ แปลว่า ผู้ ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข”

2. ประวัติพระสุตตันตปิฎก

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะ (พระสูตร) ด้วยปากเปล่า (มุขปาฐะ)

พระสูตรเหล่านั้นมีทั้งขนาดยาว ปานกลาง และสั้น พระสาวกของพระองค์ ก็ทรงจำพระสูตรเหล่านั้น พระสาวกองค์สำคัญหลายรูปที่สามารถทรงจำพระสูตรต่าง ๆ ได้ เช่น พระอนนทเถระ พระสารีบุตรเถระ เป็นต้น ถ้าองค์ใดเชี่ยวชาญในการทรงจำส่วนไหน ตอนใด ก็ท่องจำส่วนนั้น ตอนนั้น เช่น สามารถท่องจำพระสูตรขนาดยาวได้ ก็เรียกว่าที่มภานกะ แปลว่าผู้สวดคัมภีร์หมวดยาว เป็นต้น

ภายหลังพุทธปรินิพพาน พระสาวกทั้งหลายในประชุมทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัย ให้เข้าเป็นหมวดหมู่เดียวกัน สังคายนาครั้งที่ 1-2 ยังไม่มีคำว่าปิฎก คงใช้แต่คำว่าวินัยวิสัยชาวมวิสัยชา และคำว่าทสวัตตปุจฉาวิสัยชา (ถาม-ตอบเรื่องวัตถุ 10 ประการ) สังคายนาครั้งที่ 1-2 ยังไม่ได้แยกเป็น 3 ปิฎกคงเรียกธรรม-วินัย รวม ๆ กันไป ที่รวมเป็นปิฎกทั้ง 3 เมื่อคราวทำสังคายนาครั้งที่ 3

ประวัติการทำสังคายนาครั้งที่ 1-2 มีปรากฏในพระไตรปิฎก เล่ม 7 จุลวรรค แสดงว่าคงเพิ่มเข้ามาในคราวทำสังคายนาครั้งที่ 3

พระพุทธโฆสจารย์ ได้กล่าวได้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎกว่า การทำสังคายนาจัดประเภทพุทธวจนะเป็นรูปพระไตรปิฎก ได้มีมาแล้วตั้งแต่คราวทำสังคายนาครั้งที่ 1 แม้ครั้งที่ 2 ก็ทำซ้ำอีก

สรุปว่าพระสูตรต้นตอปิฎกมีปรากฏเมื่อคราวทำสังคายนาครั้งที่ 3 หรือ สังคายนาครั้งที่ 1 ตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย

3. ประเภทของพระสูตรต้นตอปิฎก

พระสูตรต้นตอปิฎกมี 24 เล่ม ตั้งแต่เล่ม 9-33 พระโบราณจารย์ไทยได้ทำอักษรย่อของหมวดพระสูตรต้นตอปิฎกเพื่อจำง่ายคือ จี. ม. สัง. อัง. ขุ. มีรายละเอียดดังนี้

1. ที-ทิมนิกาย แปลว่า หมวดยาว หมายถึงหมวดที่รวบรวมพระสูตรขนาดยาวไว้ส่วนหนึ่ง ไม่ปนกับพระสูตรประเภทหนึ่ง ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้ง 34 สูตร

2. มะ - มัชฌิมนิกาย แปลว่าหมวดปานกลาง หมายถึงหมวดที่รวบรวมพระสูตรขนาดกลาง ไม่สั้นเกินไป ไม่ยาวเกินไปไว้ส่วนหนึ่ง ในหมวดนี้มีพระสูตรทั้งสิ้น 152 สูตร

3. สัง. - สังยุตตนิกาย แปลว่าหมวดประมวล คือ การประมวลเรื่องประเภทเดียวกันไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เช่น พระมหากัสสปะ เรียกว่า กัสสปสังยุตต์ เป็นต้น ในหมวดนี้มีพระสูตรทั้งสิ้น 7762 สูตร

4. อัง. - อังคุตตรนิกาย แปลว่าหมวดยี่งด้วยองค์ คือจัดลำดับธรรมะไว้เป็นหมวด ๆ ตามลำดับตัวเลข เช่นหมวดธรรมะข้อเดียว เรียกว่า เอกนิบาต หมวดธรรมะ 2 ข้อ เรียกว่า ทุกนิบาต หมวดธรรมะ 3 ข้อ เรียก ดิกนิบาต เป็นต้น จนถึงหมวดธรรมะ 10 ข้อ เรียกทสกนิบาต ถ้าหมวดธรรมะเกิน 10 ข้อ เรียกอติเรกทสกนิบาต ในหมวดนี้มีพระสูตรรวมทั้งสิ้น 9557 สูตร

5. ขุ. - ขุททกนิกาย แปลว่า หมวดเล็กหมวดน้อย รวบรวมข้อธรรมที่ไม่จัดเข้าใน 4 หมวด ข้างต้นมารวมไว้ในหมวดนี้ ในหมวดนี้มีทั้งหมด 15 เรื่องคือ

1. ขุททกปาฐะ แปลว่า บทสวดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยมากเป็นบทสวดสั้น ๆ เกี่ยวกับพระพุทธานุชาสนา

2. ธรรมบท แปลว่า บทแห่งธรรม คือธรรมภาษิตสั้น ๆ ประมาณ 300 ข้อ

3. อุทาน แปลว่าคำที่เปล่งออกมา หมายถึงคำอุทาน ที่เป็นธรรมภาษิตมีท้องเรื่องประกอบเป็นเหตุปรารภ ในการเปล่งคำอุทานของพระพุทธเจ้า

4. อิติวุตตกะ แปลว่า ข้อความที่ท่านกล่าวได้อย่างนั้น เป็นการอ้างอิงว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสข้อความไว้อย่างนี้ ไม่มีเรื่องประกอบ มีแต่ที่ขึ้นต้นว่าข้าพเจ้าได้ยินมาว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระอรหันต์ ตรัสไว้อย่างนี้

5. สุตตนิบาต แปลว่า รวมพระสูตร คือรวบรวมพระสูตรเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน มีชื่อสูตรบอกกำกับไว้

6. วิมานวัตถุ แปลว่าเรื่องของผู้ได้วิมาน แสดงเหตุที่ได้ผลดี ตามคำบอกเล่าของผู้ได้ผลดีนั้น ๆ

7. เปตวัตถุ แปลว่าเรื่องของเปรต หรือ ผู้ล่วงลับไป ทำกรรมชั่วไว้

8. เถรคาถา ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถระ ผู้เป็นอรหันต์สาวก

9. เถรีคาถา ภาษิตต่าง ๆ ของพระเถรี ผู้เป็นอรหันต์สาวิกา

10. ชาดก แปลว่า ผู้เกิด แสดงภาษิตต่าง ๆ เกี่ยวโยงกับคำสอนประเภทเล่านิทาน

11. นิทเทส แบ่งเป็น 2 คือ มหานิทเทส และ จุฬนิทเทส มหานิทเทส เป็นคำอธิบายพุทธภาษิต ในสุตตนิบาต รวม 16 สูตร จุฬนิทเทสเป็นคำอธิบายพระพุทธานุชาสนาในสุตตนิบาต ว่าด้วยปัญหาของมาณพ 16 คน กับชัคควิสานสูตร กล่าวกันว่าเป็นภาษิตของพระสารีบุตร

12. ปฏิสัมภิทามรรค แปลว่าทางแห่งปัญญาอันแตกฉาน เป็นคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธานุชาสนา ซึ่งกล่าวกันว่าพระสารีบุตรเถระเจ้าได้กล่าวไว้

13. อปทาน แปลว่าคำอ้างอิง เป็นประวัติส่วนตัวที่แต่ละท่านเล่าไว้ ซึ่งอาจแบ่งได้คือ เป็นอดีตประวัติของพระพุทธเจ้า ของพระเถระอรหันต์สาวกของพระเถรีอรหันต์สาวิกา ส่วน

ที่เป็นประวัติการทำมาดีของพระปัจเจกพระพุทธเจ้านั้น มีคำอธิบายว่าเป็นพระพุทธรูปภาคี
ตรีสเล้าให้พระอานนท์ฟัง

14. พุทธวงษ์สะ แปลว่าวงศ์ของพระพุทธเจ้า หลักการใหญ่เป็นการแสดงประวัติของ
พระพุทธเจ้าในอดีต 24 พระองค์ รวมทั้งพระโคตมพุทธเจ้าด้วยจึงเป็น 25 องค์ นอกนั้นมีเรื่อง
เบ็ดเตล็ดเล็กน้อย

15. จริยาปิฎก แปลว่าคัมภีร์แสดงจริยาคือการบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า เช่น
ทาน (การให้) ศีล (การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย) และเนกขัมมะ (การออกบวช)

4. เนื้อความโดยย่อของแต่ละพระสูตร

ต่อไปนี้จะกล่าวเนื้อความย่อของพระสูตรต่าง ๆ ดังนี้

ทั้งหมดนี้มี 3 เล่มคือ เล่ม 9-10-11 ดังนี้

เล่ม 9

ชื่อสี่ลขันธวรรค มี 13 สูตรคือ

1. พรหมชาลสูตร ว่าด้วยทิวี่ 62 และชั้นของศีล
2. สามัญญผลสูตร ว่าด้วยผลแห่งการบวช
3. อัมพภูฏสูตร ว่าด้วยตำรามหาปุริสลักษณะ
4. โสณทัณฑสูตร ว่าด้วยคุณสมบัติของพรหมณ์
5. กุฏทันตสูตร ว่าด้วยการบูชายัญ
6. มหาสิสูตร ว่าด้วยสมาธิ ศีล ฌานและผู้ละสังโยชน์
7. สีหนาทสูตร ว่าด้วยการแสดงธรรมคล้ายเปล่งเสียงสีหนาท
9. โปฏฐปาทสูตร ว่าด้วยโลกเที่ยง ไม่เที่ยง และอัตตา อนัตตา
10. สุกสูตร ว่าด้วยการบรรพชาและเรื่องศีล
11. เกวัญญสูตร ว่าด้วยเรื่องปาฏิหาริย์
12. โลหิจจสูตร ว่าด้วยมัจฉาทิวี่และศาสดาควรโจทและไม่ควรโจทย์ท้วง
13. เติวิชชสูตร ว่าด้วยทางที่ให้ถึงพรหมโลก

เล่ม 10

ชื่อมหาวรรค มี 10 สูตรคือ

1. มหาปทานสูตร ว่าด้วยพระนามพระพุทธเจ้าในอดีต จาตุรงคสันนิบาต และพระพุทธเจ้าปัจจุบัน
2. มหานิทานสูตร ว่าด้วยปัจจุสมุปบาทและเหตุแห่งธรรมทั้งหลาย
3. มหาปรินิพพานสูตร ว่าด้วยเรื่องปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
4. มหาสุทฺถสสนสูตร ว่าด้วยอดีตแห่งเมืองกุสินารา และ อนิจจา วัต สงฆาราวา.
5. ชนวสภสูตร ว่าด้วยเรื่องคติของสัตว์เป็นไปต่าง ๆ
6. มหาโควินทสูตร ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมหาโควินทพราหมณ์และเจ้าชายเรณู
7. มหาสมัยสูตร ว่าด้วยเรื่องยักษ์และเทวดา
8. สักกปัญหสูตร ว่าด้วยเรื่องท้าวสักกเทวราช
9. มหาสติปัญฐานสูตร ว่าด้วยเรื่องสติปัญฐาน 4
10. ปายาสีราชัญญสูตร ว่าด้วยพระกুমารกัสสปะแก้ปัญหารามานพระเจ้าปายาสี

เล่ม 11

ชื่อปาฎิกวรรค มี 11 สูตรคือ

1. ปาฎิกสูตร ว่าด้วยทรงแสดงธรรมปรารภอเจลละชื่อปาฎิกะ
2. อุทุมพริกสูตร ว่าด้วยพระองค์ทรงตอบปัญหาแก้ปริพพชาศก
3. จักกวัตติสูตร ว่าด้วยภิกษุให้มีตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่พึ่ง
4. อัคคัญญสูตร ว่าด้วยเรื่องวรรณะใดดีกว่ากัน
5. สัมปสาทนียสูตร ว่าด้วยความเลื่อมใสของพระสารีบุตร
6. ปาสาทิกสูตร ว่าด้วยเรื่องธรรม - วินัยนำเลื่อมใสเป็นเหตุให้ตั้งอยู่ได้นาน
7. ลักขณสูตร ว่าด้วยมหาปริสลักษณะ 32 ประการและบุพพกรรม
8. สิงคาลกสูตร ว่าด้วยทิศทั้ง 6
9. อาฏานาฎียสูตร ว่าด้วยเรื่องยักษ์ ผู้ไม่ชอบพระองค์เพราะศีล 5
10. สังคีติสูตร ว่าด้วยพระสารีบุตรให้ร้อยกรองพระธรรม-วินัย
11. ทสูตรสูตร ว่าด้วยพระสารีบุตรแสดงธรรมเป็นหมวด ๆ

มัชฌิมนิกาย

มัชฌิมนิกาย มี 3 เล่มคือเล่ม 12-13-14 ดังนี้

เล่ม 12

ชื่อมูลปณณาสก์ แบ่งเป็น 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตรคือ

มูลปริยายวรรค

1. มูลปริยายสูตร ว่าด้วยความรู้ในเหตุ 4 ของปุถุชนและพระอริยต่างกัน
2. สัพพาสวสังวรสูตร ว่าด้วยอาสวะทั้งปวงที่ควรละ
3. ชัมมทายาทสูตร ว่าด้วยธรรมทายาท
4. ภยภทรสูตร ว่าด้วยอกุศลเป็นภัยอันน่ากลัว
5. อนังคนสูตร ว่าด้วยกิลสและการปฏิบัติธรรม
6. อากังเขยยสูตร ว่าด้วยความสงสัยของภิกษุในพระศาสนา
7. วัตถูปมสูตร ว่าด้วยการเปรียบเทียบที่เศร้าหมองและไม่เศร้าหมอง
8. สัลเลขสูตร ว่าด้วยการปฏิบัติขัดเกลาแก่พระมหาจุนทะ
9. สัมมาทิจฺฐิสูตร ว่าด้วยพระสารีบุตรแสดงสัมมาทิจฺฐิแก่ภิกษุ
10. สติสัมปฏฺฐานสูตร ว่าด้วยสติปฏฺฐาน 4

สีหนาทวรรค

11. จุฬสีหนาทสูตร ว่าด้วยสมณะ 4 จำพวก
12. มหาสีหนาทสูตร ว่าด้วยพลญาณ 10 เวสารัชญาณ 5 พรหมจรรย์ 4
13. มหาทุกขกัณฑ์นธสูตร ว่าด้วยเหตุแห่งทุกข์มีกามเป็นต้น
14. จุฬทุกขกัณฑ์นธสูตร ว่าด้วยเหตุแห่งทุกข์ต่าง ๆ
15. อนุमानสูตร ว่าด้วยการพิจารณาธรรมในตน
16. เจโตศีลสูตร ว่าด้วยตะปูที่ตรึงใจสัตว์ 5 อย่าง
17. วนปตฺถสูตร ว่าด้วยการบรรลุและไม่บรรลุธรรมวิเศษ
18. มรฺฐปณฺทิกสูตร ว่าด้วยพระองค์แสดงธรรมย่อ พระมหากัจจายนะอธิบายให้พิสดาร
19. เทวธาวิตกฺกสูตร ว่าด้วยวิตก 2 อย่าง
20. วิตกกสัณฺฐานสูตร ว่าด้วยตรัสวิธีหยุดวิตก

โอปัมมวรรค

21. กกจฺปมสูตร ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเปรียบด้วยเกลือ เป็นต้น
22. อลคฺททฺฐปมสูตร ว่าด้วยทรงแสดงโทษแห่งกามเปรียบด้วยงูพิษ เป็นต้น

23. วัณมิกสูตร ว่าด้วยปัญหา 15 ข้อ เทียบธรรมกับจอมปลวก
24. รถวินิตสูตร ว่าด้วยวิสุทธิ 7 เทียบด้วยรถ 7 ผลัด
25. นิวาสสูตร ว่าด้วยกามคุณคือเหี่ยวทำให้สัตว์เฒ่า
26. ปาสราสีสูตร ว่าด้วยปริเยสนา 2
27. จุฬหัตถิปโทปมสูตร ว่าด้วยทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์ชื่อชานุสโสณี
28. มหาหัตถิปโทปมสูตร ว่าด้วยสรุปธรรมทั้งหมดลงในอริยสัจ 4
29. มหาสาโรปมสูตร ว่าด้วยบุคคลแสวงหาแก่นธรรม
30. จุฬสาโรปมสูตร ว่าด้วยทรงเปรียบเทียบธรรมด้วยไม้แก่น

มหายมกวรรค

31. จุฬโคสิงคสาลสูตร ว่าด้วยทรงสรรเสริญพระอนุรุทว่ามีความสามัคคีกัน
32. มหาโคสิงคสาลสูตร ว่าด้วยทรงสรรเสริญพระพุทฺธคุณ
33. มหาโคपालสูตร ว่าด้วยภิกษุปฏิบัติธรรมเหมือนนายโคบาล
34. จุฬโคपालสูตร ว่าด้วยผู้ปฏิบัติธรรมเหมือนนายโคบาล
35. จุฬสังจกสูตร ว่าด้วยสังจกะนิครนถ์ถามปัญหาพระอัสนธิ
36. มหาสังจกสูตร ว่าด้วยสังจกะนิครนถ์ถามเรื่องกายภาวณาและจิตภาวณา
37. จุฬัตถินหาสังขยสูตร ว่าด้วยการพิจารณาเวทนาโดยลำดับ
38. มหาัตถินหาสังขยสูตร ว่าด้วยการอุปบัติแห่งวิญญาณและสัตว์เกิดในครรภ
39. มหาอัสนปรสูตร ว่าด้วยธรรมที่ทำให้เป็นสมณะ
40. จุฬอัสนปรสูตร ว่าด้วยสามจีปฏิบัติ (การปฏิบัติชอบตรง)

จุฬยมกวรรค

41. สาเลยยสูตร ว่าด้วยคติของสัตว์
42. เวรณฺชกสูตร ว่าด้วยคติของสัตว์เหมือนข้อ 41
43. มหาเวทลลสูตร ว่าด้วยเรื่องชื่อธรรมต่าง ๆ เพราะมีเหตุ
44. จุฬเวทลลสูตร ว่าด้วยสักกายะคืออะไร
45. จุฬธรรมสมათานสูตร ว่าด้วยธรรมสมათาน 4 อย่าง
46. มหาธรรมสมათานสูตร มีเนื้อความเหมือนข้อ 45 แต่พิสดารกว่า
47. วมังสกสูตร ว่าด้วยวิธีสอบสวนธรรมว่ามีหรือไม่มี
48. โกสัมพียสูตร ว่าด้วยสาราณียธรรม เพราะชาวโกสัมพีแตกกัน
49. พรหมนิมิตตนสูตร ว่าด้วยการทรมานพกาพรหม
50. มารตัชชนียสูตร ว่าด้วยเรื่องพระโมคคัลลานะส่ำทับมาร

เล่ม 13

ชื่อมัชฌิมปิณฑาสก์ มีอยู่ 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตรคือ
กหปติวรรค

1. กัณฑ์ทรกสูตร ว่าด้วยบุคคล 4 จำพวก
2. อัฏฐกนาคกรสูตร ว่าด้วยพระอานนท์แสดงธรรมแก่คหบดีผู้ไปเมืองปาตลีบุตร
3. เลขปฏิบัติทาสูตร ว่าด้วยปฏิบัติทาของพระเสขะ
4. โปตลียสูตร ว่าด้วยธรรมของคฤหบดี 8 อย่าง
5. ชีวกสูตร ว่าด้วยภิกษุแม้ฉันเนื้อก็ไม่ใช่อำนาจปาณาติบาต
6. อุปาสิวาทสูตร ว่าด้วยเรื่องแสดงธรรมทรมานอุปาสีลูกศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร
7. กุกกุโรวาทสูตร ว่าด้วยการถือวัตรหรือธรรมเนียม
8. อภัยราชกุมารสูตร ว่าด้วยวาจาที่ควรกล่าวและไม่ควรกล่าว
9. พหุเวทนียสูตร ว่าด้วยพระอุปาลีแสดงเวทนา 3 แก่ช่างไม้
10. อปินณกสูตร ว่าด้วยทิวทัศน์ต่าง ๆ ของสมพรหมณ

ภิกขุวรรค

11. จูพราหุโลวาทสูตร ว่าด้วยการให้โอวาทแก่พระราหุลเรื่องมุลสาวาท
12. มหาราหุโลวาทสูตร ว่าด้วยการให้โอวาทแก่พระราหุลเรื่องอานาปานสติและธาตุ
13. จูพมาลุงกโยวาทสูตร ว่าด้วยเรื่องพระองค์ไม่ทรงพยากรณ์เรื่องโลกเที่ยงและไม่เที่ยง
14. มหามาลุงกโยวาทสูตร ว่าด้วยเรื่องสังโยชน์แก่มาลุงกยะ
15. ภัทททาลิสสูตร ว่าด้วยเรื่องการฉันอาหารหนเดียว
16. สขุกิโกปมสูตร ว่าด้วยวิกาล
17. จาตุมสูตร ว่าด้วยอันตรายของภิกษุ 4 อย่าง
18. นพกปานสูตร ว่าด้วยความผาสุกของบริษัท 4
19. โคลิสถานิสสูตร ว่าด้วยการอยู่ป่าควรเคารพในสงฆ์ ไม่ควรอยู่โดยเสรี
20. กีฎาคริสูตร ว่าด้วยเรื่องวิกาลที่พระอัสสชิกับพระปุณฺณพสุกะสนทนากัน

ปริพพาชกสูตร

21. จูพวัจจนโคตตสูตร ว่าด้วยคฤหัสถ์ไม่ละสังโยชน์ไปสวรรค์ได้
22. อัคคิวัจจนโคตตสูตร ว่าด้วยโลกเที่ยง ไม่เที่ยง
23. มหาวัจจนโคตตสูตร ว่าด้วยกุศลและอกุศล

24. ที่ฉนขสูตร ว่าด้วยพระองค์ตรัสแก่ที่ฉนขะที่ถ้ำสุกรขตา
25. มาคัณทียสูตร ว่าด้วยโทษของกาม
26. สันทกสูตร ว่าด้วยการประพฤติพรหมจรรย์
27. มหาสกุทายสูตร ว่าด้วยธรรมที่ทำให้มีผู้เคารพนับถือ
28. สมณมุนทิกสูตร ว่าด้วยเรื่องเสขาสะกุนิแก่นายช่างไม้
29. จุฬสกุทายสูตร มีเนื้อความคล้ายสูตร 27
30. เวชณสสูตร ว่าด้วยวรรณะแก่เวชณสปริพพาชก

31. ฌฎิกการสูตร ทรงแสดงพระองค์เป็นโชติपालมาณพในอดีตกาล
32. รัฐฐุปาลสูตร ว่าด้วยประวัติของพระรัฐฐุปาลเถระ
33. มฆเทวสูตร ว่าด้วยเรื่องเมืองมิถิลา
34. มธฺรสูตร มหาภิกขายนะแสดงความไม่ต่าง 5 อย่างแห่งวรรณะ 4 เหล่าแก่พระเจ้า
มธฺรวันตีบุตร
35. โภชิตราชกุมารสูตร ว่าด้วยประวัติของพระองค์และปธานียังคะ 5 อย่างแก่โพชิตราชกุมาร
36. อังคฺลิมาลสูตร แสดงประวัติพระองค์อังคฺลิมาล
37. ปิยชาติกสูตร ว่าด้วยความโคกเป็นต้นเกิดจากของรัก
38. พาหิตยสูตร ว่าด้วยเรื่องกาย วาจา และมโนสยาจาร
39. ฐัมมเจตยสูตร ว่าด้วยเรื่องพระปเสนทิโกศลเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
40. กัณณกัตถลสูตร ว่าด้วยวรรณะ 4 และเรื่องวิฑูทกะ
พราหมณวรรค
41. พรหมายุสูตร ว่าด้วยพรหมายุและอุตรมาณพเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า
42. เสลสูตร ว่าด้วยเสลพราหมณ์เลื่อมใสในพระองค์
43. อัสสลายสูตร ว่าด้วยความประพฤติของวรรณะทั้ง 4
44. โฉมฺมุขสูตร ว่าด้วยเรื่องบุคคล 4 จำพวก
45. จังกีสสูตร ว่าด้วยธรรมมีอุปการะมาก
46. เอสุการีสูตร ว่าด้วยข้อปฏิบัติเปรียบด้วยวรรณะ 4
47. ฐนัญชานีสสูตร ว่าด้วยความประพฤติธรรมและอธรรม ไม่ควรอ้างเหตุจำเป็น
48. วาเสฏฐสูตร ว่าด้วยคนประเสริฐเพราะการกระทำ
49. สุกสูตร ว่าด้วยผู้ปฏิบัติจะเป็นใครก็ได้ ย่อมให้กุศลธรรมสมบูรณ์
50. สคารวสูตร ว่าด้วยเรื่องพระองค์ออกผนวชจนบรรลุมรรค 3

เล่ม 14

ชื่ออุปริปัญญาสารกัม มี 52 สูตร แบ่งเป็น 5 วรรคคือ

เทวทหวรรค

1. เทวทหสูตร ว่าด้วยเรื่องโต้ตอบกับนิครนถ์ และ เรื่องศีลขันธ์
2. ปัญจัตถยสูตร ว่าด้วยเรื่องทิวฐิของสมณพรหมณ์ หมวดละ 3 รวม 5 ครั้ง
3. กินติสูตร ว่าด้วยโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ
4. สามคามสูตร ว่าด้วยเรื่องมูลแห่งวิเวก 6 อย่าง
5. สุนักขัตตสูตร ว่าด้วยเหตุแห่งความพยากรณ์พระอรหัตตผล
6. อานัญชสัปปายสูตร ว่าด้วยปฏิปทาเป็นที่สบายแห่งอานัญชา
7. คณกโมคคัลลันสูตร ว่าด้วยเรื่องอนุพพปฏิปทา การปฏิบัติโดยลำดับ
8. โคปกโมคคัลลันสูตร ว่าด้วยเรื่องสัมปสาทนียธรรม
9. มหาปุณณสูตร ว่าด้วยเรื่องขันธ์ 5 และ อุปาทาน
10. จุฬปุณณสูตร ว่าด้วยเรื่องสัตบุรุษ และ อสัตบุรุษ

อนุปทวรรค

11. อนุปทสูตร ทรงสรรเสริญพระสารีบุตรว่า เป็นบัณฑิต มีปัญญา
12. ฉวิโสธนสูตร ทรงแสดงวิธีสอบสวนเรื่องปัญญาพระอรหัตตผล
13. สัปปริสสูตร ว่าด้วยสัปปริสธรรม และ อสัปปริสธรรม
14. เสวิตัพพาเสวิตัพพสูตร ว่าด้วยธรรมที่ควรเสพ และไม่ควรเสพ
15. พหุชาตสูตร ว่าด้วยภัยอุปัทวะอุปคคะ ต่าง ๆ เกิดจากคนพาลหาเกิดจากบัณฑิตไม่
16. อสิคิลิสูตร ว่าด้วยเรื่องภูเขาอสิคิลิ
17. มหาจัตตาริสกสูตร ว่าด้วยเรื่องมรรค 8
18. อานาปานสติสูตร ว่าด้วยเรื่องอานาปานสติ
19. กายคตาสติสูตร ว่าด้วยเรื่องการคตาสติ
20. สังขารูปัตติสูตร ว่าด้วยการเกิดขึ้นแห่งสังขาร

สุญญตวรรค

21. จุฬสุญญตสูตร ว่าด้วยเรื่องสุญญตสัญญา
22. มหาสุญญตสูตร เหมือนสูตร 21 แต่พิสดารกว่า
23. อัจฉริยัพภูตธรรมสูตร ว่าด้วยเหตุอัศจรรย์ เกี่ยวกับพระองค์ที่พระอานนทร์กราบทูล
24. พักกุลัจฉริยัพภูตสูตร อเจลกัสสปะ ชมความอัศจรรย์ของพระพักุลเถระ
25. ทันทกมิกสูตร ว่าด้วยภูมิของผู้ฝึกฝนแล้ว

26. ภูมิขุสูตร ว่าด้วยเรื่องประพฤติพรหมจรรย์ที่ได้ผลและไม่ได้ผล
27. อนรุทธสูตร พระอนรุทธเถระ แสดงอัปมาณเจโตวิมุตติกับมหัคคเจโตวิมุตติ
28. อุปกิกคิลลสูตร ว่าด้วยอุปกิลเลส
29. พาลบัณฑิตสูตร ว่าด้วยลักษณะของคนพาลและบัณฑิต
30. เทวทูตสูตร ว่าด้วยเทวทูต 5 อย่าง

วิภังควรรค

31. ภัทเทภรัตตสูตร ว่าด้วยเรื่องไม่ให้คำนึงถึงอดีต อนาคตให้เห็นอยู่แต่เฉพาะปัจจุบัน
32. อานันทภัทเทภรัตตสูตร เหมือนสูตรที่ 31 แต่พิสดารกว่า
33. มหากัจจายนภัทเทภรัตตสูตร พระมหากัจจายนะ อธิบาย ภัทเทภรัตตคาถาให้พิสดาร
34. โลมสกังคิยสูตร พระองค์ทรงแสดงภัทเทภรัตตคาถาแก่พระโลมสกังคิยะ
35. จูฬกัมมวิภังคสูตร พระองค์ ทรงแสดงธรรมแก่สุภมาณพ
36. มหากัมมวิภังคสูตร ทรงจำแนกกรรมให้พิสดาร
37. สพายตนวิภังคสูตร ทรงแจกอายุตนะ 6
38. อุทเทสิวิภังคสูตร ทรงแสดงธรรมย่อ ๆ และ พระมหากัจจายนะอธิบายให้พิสดาร
39. อรณวิภังคสูตร ทรงแจกปฏิบัติที่ไม่มีข้าศึก
40. ธาตุวิภังคสูตร ทรงจำแนกธาตุให้พิสดาร
41. สัจจวิภังคสูตร พระสารีบุตรแจกอริยสัจจ์
42. ทักขินวิภังคสูตร ทรงจำแนกลักษณะทาน

สพายตนวรรค

43. อนาถปิณฑโกวาทสูตร พระสารีบุตร ให้โอวาทแก่อนาถปิณฑิกเศรษฐี
44. ฉันโนวาทสูตร พระสารีบุตร ให้โอวาทพระฉันนะอาพาธหนัก
45. ปุณโณวาทสูตร ทรงโอวาทพระปุณณะ เรื่องอายุตนะ
46. นันทโกวาทสูตร พระนันทกะให้โอวาทภิกษุณีเรื่องอายุตนะโพชฌงค์
47. จูฬราหุโลวาทสูตร ทรงโอวาทพระราหุล เรื่องอายุตนะแทนเบญจขันธ์
48. ฉนัภกสูตร ตรัสถึงธรรม 6 หมวด 6
49. สพายตนวิภังคสูตร ทรงแสดงอายุตนะ 6 พิศดาร
50. นครวินทยสูตร ทรงแสดงแก่ชาว นครวินทะ เรื่องติดและไม่ติดในอายุตนะ
51. ปิณฑปาตปารีสุทธิสูตร ว่าด้วยการพิจารณาธรรมและยังพิณฑปาตให้บริสุทธิ์
52. อินทริยภาวนาสูตร ว่าด้วยการอบรมอินทริย์ 6

สังยุตตนิกาย

ในสังยุตตนิกาย จัดเป็นวรรคใหญ่ได้ 5 วรรค และพิมพ์วรรคละเล่ม รวม 5 เล่ม คือ

เล่ม 15 สคาถวรรค

เล่ม 16 นิตานวรรค

เล่ม 17 ชันธวรรค

เล่ม 18 สพายตนวรรค

เล่ม 19 มหาวรรค

เล่ม 15

สคาถวรรค มี 11 สังยุตต์ คือประมวลเรื่องที่มีคาถายู่ 11 เรื่อง ในสังยุตต์นั้น ๆ ยังแบ่งเป็นวรรคย่อย ๆ อีก วรรคละ 10 สูตร ในสังยุตต์นั้น ๆ มีวรรคและสูตรดังนี้

1. เทวตาสังยุตต์ มี 8 วรรค รวม 81 สูตร
2. เทวปุตตสังยุตต์ มี 3 วรรค รวม 30 สูตร
3. โกศลสังยุตต์ มี 3 วรรค รวม 25 สูตร
4. มารสังยุตต์ มี 3 วรรค รวม 25 สูตร
5. ภิกขุณีสังยุตต์ มี — วรรค รวม 10 สูตร
6. พรหมสังยุตต์ มี 2 วรรค รวม 15 สูตร
7. พรหมณสังยุตต์ มี 2 วรรค รวม 22 สูตร
8. วังคีลสังยุตต์ มี — วรรค รวม 12 สูตร
9. วนสังยุตต์ มี — วรรค รวม 14 สูตร
10. ยักขสังยุตต์ มี — วรรค รวม 12 สูตร
11. สักกสังยุตต์ มี — วรรค รวม 25 สูตร

รวมทั้งหมด 271 สูตร

เล่ม 16

นิตานวรรค

นิตานวรรค คือเรื่องนิตาน ต้นเหตุเป็นแดนเกิดแห่งกรรมนั้น ๆ มี 9 สังยุตต์ คือ

1. อภิสมยสังยุตต์ ประมวลเรื่องความรู้ธรรมวิเศษ

2. ชาติสังยุตต์ ประมวลเรื่องชาติ
3. อนมตักคสังยุตต์ ประมวลเรื่องสังสารวัฏ
4. กัสสปสังยุตต์ ประมวลเรื่องธรรมเกี่ยวกับพระมหากัสสปะ
5. ลากสักการสังยุตต์ ประมวลเรื่องลากสักการะ
6. ราหุลสังยุตต์ ประมวลเรื่องพระราหุล
7. ลักษณะสังยุตต์ ประมวลเรื่องพระลักษณะกับพระโมคคัลลานะเห็นสัตว์ผู้เสวยทุกข์
8. โอปัมมสังยุตต์ ประมวลเรื่องข้อเปรียบเทียบธรรมต่าง ๆ
9. ภิกขุสังยุตต์ ประมวลเรื่องธรรมที่ตรัสแก่ภิกษุ

เล่ม 17

ขันธวารรค

ในเล่มนี้ กล่าวถึงขันธ 5 พร้อมทั้งธรรมะและกิเลสที่เกี่ยวข้องกับขันธ และความสลัด
ออก จัดเป็น 13 สังยุตต์ คือ

1. ขันธสังยุตต์ ประมวลเรื่องขันธ
2. ราชสังยุตต์ ประมวลเรื่องพระราชา
3. ทิฏฐิสังยุตติ ประมวลเรื่องทิฏฐิในเบญจขันธ
4. โอกันตสังยุตต์ ประมวลเรื่องผู้ยังลงสู่ความทุกข์
5. อุปปาทสังยุตต์ ประมวลเรื่องการเกิดขึ้นแห่งธรรม
6. กิเลสสังยุตต์ ประมวลเรื่องกิเลส
7. สารีปุตตสังยุตต์ ประมวลเรื่องพระสารีบุตร
8. นาคสังยุตต์ ประมวลเรื่องกำเนิดแห่งนาค
9. สุปฺณณสังยุตต์ ประมวลเรื่องกำเนิดแห่งครุฑ
10. คันธิพพกายสังยุตต์ ประมวลเรื่องคนธรรพ์
11. วลาหกสังยุตต์ ประมวลเรื่องฝน
12. วัจจนโคตตสังยุตต์ ประมวลเรื่องวัจจนโคตตปริพพาชก
13. สมာธิสังยุตต์ ประมวลเรื่องสมาธิ และ สมาบัติ

เล่ม 18

สพายนววรรค

สพายนววรรค กล่าวถึงอายตนะ 6 ในเล่มนี้ แบ่งเป็น ปัณณาสกะหมวด 50 ไว้ 4 หมวด
รวม 200 สูตร จัดเป็นสังยุตต์ย่อย ๆ รวมเป็น 9 สังยุตต์ดังนี้

1. เวทนาสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับเวทนา
2. มาตรฐานสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐาน
3. ชัมพูทกสังยุตต์ ประมวลเรื่อง เกี่ยวกับ ชัมพูทกปริพพาชกสนทนากับพระสารีบุตร
4. สามัญญกสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับสามัญญกถามเรื่องนิพพาน
5. โมคคัลลานสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับพระโมคคัลลานะ
6. จิตตคหปติสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับจิตตคฤหบดี
7. ความนิสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับนายบ้านชื่อ จัณฑะ
8. อสังขตสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับอสังขตธรรม
9. อพยากตสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ทรงพยากรณ์ เป็น 10 สังยุตต์ ทั้ง

สพายนสังยุตต์ด้วย

เล่ม 19

มหาวารวรรค

มหาวารวรรค กล่าวถึงธรรมต่าง ๆ ที่ตรัสไว้ในที่นั้น ๆ แก่บุคคลนั้น ๆ และเป็นคำร้อย
แก้วไม่ใช่คาถา จัดเป็นสังยุตต์ 12 สังยุตต์ คือ

1. มัคคสังยุตต์ ประมวลเรื่องมรรค
2. โพชฌังคสังยุตต์ ประมวลเรื่องโพชฌงค์
3. สติปัญญาสังยุตต์ ประมวลเรื่องสติปัญญา
4. อินทริยสังยุตต์ ประมวลเรื่องอินทริย
5. สัมมปปธานสังยุตต์ ประมวลเรื่องสัมมปปธาน
6. พลสังยุตต์ ประมวลเรื่องพละ

7. อิทธิบาทสังยุตต์ ประมวลเรื่องอิทธิบาท
8. อนรุททสังยุตต์ ประมวลเรื่องพระอนรุททระ
9. ฌานสังยุตต์ ประมวลเรื่องฌาน
10. อานาปานสติสังยุตต์ ประมวลเรื่องอานาปานสติ
11. โสดาปัตติสังยุตต์ ประมวลเรื่องเกี่ยวกับพระโสดาบัน
12. สัจจสังยุตต์ ประมวลเรื่องอริยสัจ

อังคุตตรนิกาย

อังคุตตรนิกาย แปลว่าจัดหมวดกรรมเป็นองค์ ๆ เป็นพวก ๆ เป็นหมวด ๆ คือพวก 1 ข้อ ก็จัดไว้หมู่หนึ่ง พวก 2 ข้อ ก็จัดไว้หมู่หนึ่ง จนถึงพวก 11 ข้อ ก็จัดไว้หมู่หนึ่ง เรียกว่า นิบาต คือ เอกนิบาต ธรรมหมวด 1 ทุกนิบาต ธรรมหมวด 2 จนเอกาสทนิบาต ธรรมหมวด 11 และในนิบาตหนึ่ง ๆ จัดเป็น ปัณณาสกะ (หมวด 50 สูตร) อีก และในปัณณาสกะหนึ่ง ๆ จัดเป็น วรรค ๆ ละ 10 สูตร พระสูตรในอังคุตตรนิกายไม่มีชื่อปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกายนี้เป็นหนังสือฉบับพิมพ์ได้ 5 เล่ม นับตั้งแต่เล่มที่ 20-24 คือ

เล่ม 20

• เอกนิบาต, ทุกนิบาต และ ดิกนิบาต

เอกนิบาตกล่าวถึงธรรมหมวด 1 คือธรรมะอย่างละ 1 เริ่มต้นด้วยตรัสเรื่องพระองค์ไม่ทรงเห็นรูปอื่นแม้สักอย่างหนึ่ง ที่จะครอบงำรังรัดจิตของบุรุษ นอกจากรูปของสตรี

ทุกนิบาต กล่าวถึงหมวดธรรม 2 จัดเป็น 3 ปัณณาสก์ และที่ไม่ได้จัดไว้ก็มี ขึ้นต้นด้วย โทษ 2 อย่าง คือโทษปัจจุบัน 1 โทษในสัมปราชัยกภาพ 1 เป็นต้น

ดิกนิบาต หมวดธรรม 3 ขึ้นต้นด้วยพาลวรรค ธรรมที่มีประเภท 3 ข้อ ผู้ต้องการจะค้นหาได้จากดิกนิบาต

เล่ม 21

จตุกกนิบาต

จตุกกนิบาต แสดงถึงธรรมอย่างละ 4 ข้อ จัดเป็นปัณณาสกะ 4 ปัณณาสกะ ในปัณณาสกะหนึ่ง ๆ แยกออกเป็นวรรค ในวรรคหนึ่ง ๆ มี 10 สูตรมากกว่า 10 สูตรก็มี จตุกกนิบาต เช่น อริยธรรม 4 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ ต่อจากนั้นก็ มี สัปบุรุษ 4 อสัปบุรุษ 4 เหตุที่ทำให้ สามีกับภริยา จะได้พบกันในชาติหน้า 4 อย่าง เป็นต้น

เล่ม 22

ปัญจนินบาต และ ฉักกนิบาต

ปัญจนินบาต หมวดธรรม 5 จัดเป็นปัณณาสกะได้ 5 ปัณณาสกะ ปัณณาสกะละ 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตร โดยมากเริ่มต้นแสดงผละ 5 คือ สัทธาผละ วิริยผละ สติผละ สมาธิผละ ปัญญาผละ เป็นต้น

ฉักกนิบาต ก็มีน้อยเดียวกัน เริ่มต้นแสดงถึงกษุประกอบด้วยธรรม 6 อย่าง ว่าย่อมเป็น อากุโณยบุคคล เป็นต้น

เล่ม 23

สัตตกนิบาต, อัญจนินบาต และ นวกนิบาต

สัตตกนิบาต จัดเป็นปัณณาสกะได้ 1 มีอยู่ 5 วรรค และมีวรรคที่ไม่ครบปัณณาสกะ 3 วรรค เริ่มต้นแสดงถึงกษุประกอบด้วยธรรม 7 อย่างเป็นเหตุให้เพื่อนสพรหมจารีรักใคร่ เคารพ นับถือ มี สัทธา วิริยะ หิริ โอตตปปะ สติ สมาธิ และ ปัญญา เป็นต้น

อัญจนินบาต ธรรมหมวด 8 จัดเป็นปัณณาสกะ 1 นอกนั้นมีวรรค และ สูตร ปลีกย่อย เริ่มต้นแสดงอานิสงค์แห่งเมตตา 8 อย่าง เป็นต้น

นวกนิบาต ธรรมหมวด 9 จัดเป็นปัณณาสกะ 1 และนอกนั้นมีวรรคและสูตรปลีกย่อย ขึ้นต้นด้วยโพธิปักขิยธรรม 9 อย่าง เป็นต้น

เล่ม 24

ทสกนิบาต และ เอกาทสกนิบาต

ทสกนิบาต ธรรมหมวด 10 จัดเป็นปณณาสกะได้ 5 ปณณาสกะ ๆ ละ 5 วรรค ๆ ละ 10 สูตรโดยมาก เริ่มต้นแสดงอานิสงส์แห่งศีล 10 อย่างเป็นลำดับ

เอกาทสกนิบาต ธรรมหมวด 11 ไม่ได้จัดเป็นปณณาสกะจัดเป็นวรรคได้ 2 วรรค และมีปลีกย่อยบ้าง ในนิบาตนี้มีธรรมควรรู้คือองค์ของนายโคบาล 11 เป็นเรื่องเทียบกับผู้ปฏิบัติธรรม 11 ฝ่ายดี 11 ฝ่ายเสีย 11 เป็นต้น

ในอังคุตตรนิกายนี้ รวมพระสูตรได้ 9,557 สูตร

ขุททกนิกาย

ขุททกนิกายมีจำนวนหนังสือ 9 เล่ม ตั้งแต่เล่ม 25-33 ดังนี้

เล่ม 25

ในเล่ม 25 มีคัมภีร์อยู่ 5 เล่มคือ

1. ขุททกปาฐะ ว่าด้วยปาฐะเล็กน้อย กล่าวถึงสรณคมณ์ ศีล 10 ของสามเณร อากา 32 สามเณรปัญหา 10 ข้อ มงคลสูตร รัตนสูตร เมตตสูตร เป็นต้น

2. ธรรมปท ว่าด้วยคาถาพระธรรมบท สำหรับธรรมปทคาถามีอยู่ 301 คาถาจัดเป็นวรรคได้ 26 วรรค มียมกวรรค เป็นต้น

3. อุทาน มีคาถาพร้อมทั้งท้องเรื่องคือนิทาน จัดเป็นวรรคได้ 8 วรรค มีโพธิวรรค แสดงถึงพระอุทานเมื่อคราวตรัสรู้ เป็นต้นและวรรคนั้น ๆ มี 10 สูตร

4. อิติวุตตกะ ว่าด้วยคำที่กล่าววาทรัสไว้แบบนี้ ในอิติวุตตกะนี้ จัดเป็นนิบาตคือรวมหมวดธรรม มี 4 นิบาต ตั้งแต่เอกนิบาต ถึง จตุกกนิบาต นิบาตหนึ่งแบ่งออกเป็น 2 วรรคบ้าง 3 วรรคบ้าง วรรคหนึ่งมี 10 สูตรโดยมาก รวมทั้งสิ้น 112 สูตร

5. สุตตนิบาต ว่าด้วยพระสูตรต่าง ๆ ที่สั้น ๆ มีเนื้อความเป็นคาถาโดยมากจัดเป็นวรรค และสูตรได้ดังนี้

1. อรควรรค มี 12 สูตร
2. จุฬวรรค มี 14 สูตร
3. มหาวรรค มี 12 สูตร
4. อัญญกวรรค มี 16 สูตร
5. ปารายนวรรค มี 16 สูตร รวม 70 สูตร

เล่ม 26

ในเล่ม 26 มีคัมภีร์อยู่ 4 เล่มคือ

1. เปตวัตถุ ว่าด้วยเรื่องเปรต กล่าวถึงบุพพกรรมของตนว่าทำบาปอย่างนั้น ๆ จึงไปเป็นเปรตเสวยทุกข์มีรูปร่างอย่างนั้น ๆ จัดเป็นวรรคได้ 5 วรรคนับเรื่องได้ 51 เรื่อง
2. วิมานวัตถุ ว่าด้วยเรื่องเทพบุตร เทพธิดา ผู้ได้วิมาน โดยพระโมคคัลลานะได้เห็นด้วยทิพย์จักขุและได้ถามถึงกรรมของเขา แล้วนำมาบอกให้คนอื่นทราบในวิมานวัตถุนั้น จัดเป็นวรรคได้ 7 วรรค นับเรื่องได้ 85 เรื่อง
3. เถรคาถา ว่าด้วยร้อยกรองเป็นคาถาของพระเถระ จัดเป็นนิบาตตั้งแต่เอกนิบาต ถึง มหานิบาต รวมพระเถระทั้งสิ้น 264 องค์
4. เถรีคาถา ว่าด้วยคำร้อยกรองเป็นคาถาของพระเถรี จัดเป็นนิบาตเช่นเดียวกัน รวมพระเถรีได้ 73 องค์

เล่ม 27-28

ชาดก

ใน 2 เล่มนี้ รวมชาดกทั้งหมด พระพุทธเจ้าตรัสเฉพาะคาถาเท่านั้น ที่มีเรื่องราวเป็นนิทาน พระอรรถกถาจารย์ได้รจนาไว้ เรียกว่าชาดกัญญุทธกถา เป็นหนังสือ 10 เล่ม ในพระไตรปิฎก 2 เล่มนี้ มีแต่คาถาจัดเป็นนิบาต ในเล่ม 27 ตั้งแต่เอกนิบาต ถึง จัตตาสีสนิบาต มี 525 ชาดก ในเล่ม 28 ตั้งแต่ปัญญาส ถึง มหานิบาต มี 22 ชาดก รวม 2 เล่ม เป็น 547 ชาดก

เล่ม 29 - 30

เล่ม 29 ชื่อมหานเทศ เล่ม 30 ชื่อจุพนิตเทศ ทั้ง 2 เล่มนี้ เป็นคำสอนของพระสารีบุตรเถระ อธิบายถึงความลึกซึ้งและเข้าใจยากในสุดตนิบาตตอนท้ายเล่ม 25 บางสูตร ใน 2 เล่มนี้เป็นรูปอรรถกถา คือยกศัพท์ขึ้นอธิบาย ไช้ความใฝ่หยาขึ้นแล้วอธิบายเนื้อความ ที่จัดเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎกเพราะเป็นคำของพระสารีบุตร ซึ่งเป็นพระสาวกในสมัยพุทธกาล พระสูตรที่ยกมาอธิบายนั้น ในเล่ม 29 มี 16 สูตร มีกามสูตรเป็นต้น และมีสารีปุตตสูตร เป็นที่สูงสุดในเล่ม 30 เป็นคำถามและพระดำรัสตอบในโสฬสปัญหา 16 สูตร พร้อมทั้งอธิบายท้องนิทาน ตอนท้ายอธิบายขัศควิสาณสูตร รวมเป็น 17 สูตร

เล่ม 31

ปฏิสัมภิทามรรค

ปฏิสัมภิทามรรค ว่าด้วยเรื่องพระสารีบุตรแสดงทางแห่งปฏิสัมภิทาในเบื้องต้นตั้งเป็นมาติกา ว่าด้วยญาณ 73 อย่างที่ทั่วไปแก่พระพุทธเจ้าและพระสาวก 67 ที่มีได้เฉพาะพระพุทธเจ้าไม่ทั่วไปแก่พระสาวก 6 อย่าง แล้วอธิบายลักษณะของญาณเหล่านั้น และอธิบายธรรมอื่น ๆ อีกหลายอย่าง มีทิวีกถาว่าด้วยทิวี เป็นอันแรกและมีมาติกา ว่าด้วยหัวข้อธรรมบางอย่าง เป็นที่สุด

เล่ม 32 - 33

อปทาน พุทธวังสะ และ จรียาปิฎก

อปทาน ว่าด้วยเรื่องบุพพกรรมของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสาวก ทำนองประวัติตรัสเล่า คำว่าอปทาน แปลว่า ข้ออ้าง คือเรื่องเล่า มีในเล่ม 32 และในเบื้องต้นแห่งเล่ม 33 พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวก บรรณาณาพุทธภูมิ ปัจเจกภูมิ และสาวกภูมิ แล้วบำเพ็ญบารมีตั้งแต่เริ่มปรารถนาว่า ในชาตินั้น ๆ ได้ทำอย่างนั้น ๆ จนถึงชาตินี้ สำหรับพุทธา-อปทานและปัจเจกพุทธา-อปทาน เป็นพุทธภาษิต นอกนั้นพระสาวกนั้น ๆ ได้ภาษิตของท่านเอง ทั้ง 2 เล่มนี้ มีพระสาวกถึง 550 องค์ มีพระสารีบุตร เป็นองค์แรก มีพระจุฬศุคนธ์ เป็นองค์สุดท้าย และเถรีอปทานอีก 40 องค์

สำหรับเล่ม 33 มีคัมภีร์พุทธวงศ์และจรรยาปิฎก รวมอยู่ด้วยในพุทธวงศ์ เริ่มต้นว่าด้วยรัตนจงกรม ท้าวมหาพรหมทูลอาราธนาให้แสดงธรรม ต่อจากนั้นไปแสดงเรื่องพระพุทธเจ้าในอดีต 25 พระองค์ ในตอนท้ายแสดงเรื่องปภินณะ เช่นกล่าวว่า พระพุทธเจ้าองค์ไหน ตรัสไว้ในกัปที่เท่าไร เป็นต้น จนถึงกล่าวถึงแจกพระธาตุของพระพุทธองค์ พร้อมด้วยเครื่องพุทธบริโภค ต่อจากนั้นเป็นจรรยาปิฎก ในจรรยาปิฎก ทรงแสดงบารมี 10 และในบารมีอย่างหนึ่ง ๆ ทรงแสดงเรื่องคล้าย ๆ ซาดก แต่ไม่เรียกซาดก เรียกจรรยา เช่น เวสสันดรจรรยา เป็นต้น จรรยาในจรรยาปิฎก มี 35 คือ ทานบารมี 10 จริยา ศีลบารมี 10 จริยา และบารมี 8 มี เนกขัมมบารมี เป็นต้น 15 จริยา พระองค์ทรงบำเพ็ญมาในอดีตชาติ และตอนท้ายมีสโมธานกถา (ข้อประมวล) แสดงเรื่องในจริยานั้น ๆ ว่าจริยาไหนเป็นบารมี จริยาไหนเป็นอุปบารมี และจริยาไหนเป็นปรมัตถะบารมีไว้อย่างชัดเจน

สรุปประจำบท

1. พระสุตตันตปิฎก หมายถึงคัมภีร์ที่บันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้า ในส่วนที่เป็นธรรมะอันเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติตาม

2. พระสุตตันตปิฎก มีความสำคัญมาก คือได้เป็นภาชนะรองรับและรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในหมวดธรรมะ ให้เป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่ ไม่ผิดเพี้ยน ตกหล่นไปจากต้นฉบับเดิม คือพระพุทธพจน์ และเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะแก่ชาวพุทธทั้งหมด ยังเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกอีกด้วย กล่าวคือชาวพุทธและชาวโลก ได้ศึกษาหลักธรรมและได้นำหลักธรรมไปเป็นหลักดำเนินชีวิตจนประสบผลสำเร็จในที่สุด

3. พระสุตตันตปิฎก มีประวัติมาจากการทำสังคายนา และการทำสังคายนาครั้งที่ 1-2 ยังใช้พระธรรมและพระวินัยอยู่ แต่คัมภีร์อรรถกถา อันเป็นคัมภีร์อธิบายความในพระไตรปิฎก ซึ่งแต่งขึ้นในภายหลังกล่าวว่า พระสุตตันตปิฎก มีมาแล้วตั้งแต่สังคายนาครั้งแรก

4. ประเภทพระสุตตันตปิฎก พระสุตตันตปิฎก แบ่งเป็น 5 หมวด เรียกเป็นอักษรย่อว่า ที, ม, สัง, อัง, ขุ ดังมีชื่อเต็มดังนี้

1. ที-ทีฆนิกาย ได้แก่พระสูตรหมวดยาว มี 34 สูตร
2. ม-มัชฌิมนิกาย ได้แก่พระสูตรขนาดปานกลาง มี 152 สูตร
3. สัง-สังยุตตนิกาย ได้แก่พระสูตรหมวดประมวลเรื่องต่าง ๆ เป็นประเภทเดียวกัน มี 776 สูตร
4. อัง-อังคุตตรนิกาย ได้แก่พระสูตรหมวดเรียงด้วยองค์ มี 9,557 สูตร
5. ขุ-ขุททกนิกาย ได้แก่พระสูตรหมวดเล็ก ๆ น้อย ๆ มี 15 เรื่องคือ
 1. ขุททกปาฐะ (บทสวดเล็ก ๆ น้อย ๆ)
 2. ธรรมบท (บทแห่งธรรม)
 3. อุทาน (คำที่เปล่งออกมา)
 4. อิติวุตตกะ (ข้อความที่ตรัสไว้อย่างนั้น)
 5. สุตตนิบาต (การรวมพระสูตรต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน)
 6. วิมานวัตถุ (เรื่องของผู้ได้วิมาน)
 7. เปตวัตถุ (เรื่องของเปรต)
 8. เถรคาถา (คาถาของพระเถระ)
 9. เถรีคาถา (คาถาของพระเถรี)
 10. ชาดก (เรื่องเกิดขึ้นในอดีต)

11. นิตเทส (คำอธิบายพุทธภาษิต)
12. ปฏิสัมภิตามรรค (ทางแห่งปัญญาอันแตกฉาน)
13. อปทาน (คำอ้างอิง)
14. พุทธวังสะ (วงศ์ของพระพุทธเจ้า)
15. จรียาปิฎก (คัมภีร์แห่งความประพฤติ)

คำถามทดสอบความเข้าใจประจำบท

1. พระสุตตันตปิฎก หมายถึงอะไร และมีความสำคัญอย่างไรบ้างที่เกี่ยวกับประวัติวรรณคดีบาลี จงอธิบายมาด้วยความ
2. พระสุตตันตปิฎก มีประวัติเป็นมาอย่างไร กล่าวมาโดยละเอียด
3. พระสุตตันตปิฎก แบ่งเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง แต่ละประเภทกล่าวถึงเรื่องอะไร จงกล่าวมาพอด้วยความ
4. ขุททกนิกาย หมายถึงอะไร มีกล่าวถึงเรื่องอะไรบ้าง จงกล่าวแต่ละเรื่องมาโดยสังเขป
5. จงเลือกอธิบายเรื่องต่อไปนี้มาเพียง 2 เรื่อง
 1. ธรรมบท
 2. สุตตนิบาต
 3. เปตวัตถุ
 4. ชาดก
 5. จริยาปิฎก